

Kontrola narracji: Współczesna hasbara, propaganda cyfrowa i psychologia percepcji w konflikcie izraelsko-palestyńskim

W nowoczesnych konfliktach informacja nie jest już tylko tłem wojny – *jest* wojną. Obrazy, słowa, hashtagi i algorytmy działają teraz jako broń równie skutecznie co bomby i kule. Pole bitwy to nie tylko Gaza, Zachodni Brzeg czy sale ONZ – to także ekran twojego telefonu, twój feed informacyjny i twoje emocjonalne reakcje. Walka nie toczy się tylko o terytorium, ale o **prawdę, pamięć i moralną percepcję**. A w tej arenie system propagandy Izraela – znany jako **hasbara** – wyłonił się jako jedna z najbardziej zaawansowanych i agresywnych operacji narracyjnych na świecie.

Tradycyjnie tłumaczony jako „wyjaśnienie”, *hasbara* przedstawia się jako dyplomacja publiczna: wysiłek na rzecz „wyjaśnienia” działań Izraela społeczności międzynarodowej. W praktyce jednak działa jako kompleksowa, wspomagana przez państwo operacja psychologicznego i cyfrowego wpływu. Jej celem nie jest tylko przekonywanie, ale **kontrola opowieści** – kto jest widziany jako ofiara lub agresor, legalny lub przestępczy, ludzki lub jednorazowy.

W ciągu ostatnich dwóch lat, pośród nasilonego ataku Izraela na Gazę i globalnego wzrostu aktywizmu cyfrowego, hasbara wkroczyła w nową fazę. Nie ogranicza się już do komunikatów prasowych czy mediów państwowych; działa teraz poprzez **algorytmy, sieci influencerów, kampanie dezinformacyjne i egzekwowanie korporacyjne**. Platformy takie jak **X (dawniej Twitter)** i **TikTok**, niegdyś wyobrażane jako przestrzenie demokratyzujące, stały się cyfrowymi polami bitwy, gdzie widoczność cierpienia – i legalność oporu – podlega algorytmicznemu wymazywaniu.

Równocześnie potężni miliarderzy jak **Larry Ellison**, który teraz ma znaczący wpływ na TikToka i tradycyjne media poprzez Oracle i Skydance/Paramount, narzucają ideologiczną konformizację od góry w dół. Głosy pro-palestyńskie są coraz bardziej uciszane, nie tylko przez cenzurę państwową, ale przez **polityki pracodawców, algorytmiczne tłumienie i manipulację psychologiczną** wbudowaną w te same platformy, których używamy do zrozumienia świata.

Ale mimo wszystko prawda przetrwa.

Świadczenia naocznych świadków, archiwa cyfrowe i globalna świadomość zaczęły opierać się i rozbijać iluzję hasbara. Celem tej pracy jest **udokumentowanie, ujawnienie i**

wyposażenie czytelników w narzędzia do zrozumienia i kwestionowania tej iluzji – zanim stanie się ona samą rzeczywistością.

Ewolucja hasbara – Od dyplomacji zimnej wojny do dominacji cyfrowej

„Hasbara” (הסברה) dosłownie oznacza „wyjaśnienie” po hebrajsku. Na powierzchni sugeruje to wyjaśnienie lub dyplomację publiczną – wysiłek Izraela na rzecz „wyjaśnienia się” światu. Ale hasbara nie jest tylko wyjaśniająca; jest **wykonawcza, prewencyjna i manipulacyjna**. To skoordynowany framework propagandowy zaprojektowany do kontroli globalnych narracji o Izraelu, szczególnie w kontekście jego okupacji Palestyny.

W przeciwieństwie do tradycyjnych relacji publicznych, hasbara jest **zmilitaryzowana i zinstytucjonalizowana**, zakorzeniona w państwie bezpieczeństwa i praktykowana na platformach, językach i dyscyplinach. Nie chodzi o wygrywanie debaty – chodzi o **definiowanie warunków rzeczywistości** zanim debata w ogóle się zacznie.

Pochodzenie: Od zionistycznej advocacy do propagandy państwowej

Nasiona hasbara zostały zasiane na długo przed powstaniem Izraela w 1948 roku. Zionistyczni przywódcy na początku XX wieku rozpoznali znaczenie kształtowania zachodniej opinii publicznej. Postacie takie jak Chaim Weizmann i Theodor Herzl nie byli tylko dyplomatami, ale **przedsiębiorcami narracyjnymi**, pracującymi nad przekonaniem brytyjskich i amerykańskich elit, że syjonizm był nowoczesnym, cywilizującym projektem, a nie kolonialnym.

Po ustanowieniu państwa izraelskiego hasbara przyjęła bardziej formalną rolę. Przez całą zimną wojnę izraelscy urzędnicy kadrowali państwo jako liberalny bastion demokracji w wrogim arabskim regionie, w zgodzie z amerykańskimi wartościami i zachodnimi obawami przed wpływem sowieckim.

Kluczowe wczesne cele hasbara obejmowały:

- Uzasadnienie **Nakby** (wymuszone przesiedlenie ponad 700 000 Palestyńczyków w 1948 roku)
- Przenazwanie okupacji 1967 Zachodniego Brzegu, Gazy i Wschodniej Jerozolimy jako „wojny obronnej”
- Odwracanie krytyki od działań wojskowych takich jak wojna libańska z 1982 roku i tłumienie intifad

W każdym z tych okresów hasbara opierała się na **zachodniej prasie, dyplomatycznych sojusznikach i instytucjach diaspory żydowskiej** w celu wzmocnienia izraelskiej wersji wydarzeń. Portretowała Izrael jako mały, obłączony i moralnie wyższy – mimo posiadania przytłaczającej przewagi militarnej.

Instytucjonalizacja: Wzrost biurokracji hasbara

Do lat 70. i 80. hasbara została sformalizowana w państwie izraelskim. **Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Spraw Strategicznych i jednostki rzeczników IDF** każde rozwinęły skrzydła propagandowe skupione na kształtowaniu opinii międzynarodowej.

Kluczowe rozwój obejmowały:

- Utworzenie **Departamentu Hasbara** w Ministerstwie Spraw Zagranicznych
- Programy szkoleniowe dla izraelskich dyplomatów i żołnierzy w „dyscyplinie narracyjnej”
- Wykorzystanie **AIPAC** i powiązanych lobbystów do koordynowania amerykańskich komunikatów medialnych
- Partnerstwa z firmami PR, think tankami i głównymi mediami amerykańskimi

To nie było tylko o przedstawianiu Izraela w dobrym świetle – chodziło o **delegalizację palestyńskiego oporu**, przekształcanie krytyki w antysemityzm i wpływanie na podejmowanie decyzji politycznych w zachodnich stolicach.

Podręcznik hasbara: Propaganda w praktyce

Do lat 2000 hasbara przesunęła się poza tradycyjną dyplomację do **wpływu na media masowe i technik dezinformacji**. Jednym z kluczowych artefaktów z tego okresu jest „**Podręcznik hasbara**”, przewodnik szeroko rozpowszechniony wśród zwolenników Izraela w erze wczesnego internetu.

Podręcznik nakreślał strategie retoryczne takie jak:

- **Punktowanie vs. poszukiwanie prawdy:** Zawsze celuj w wygraną argumentu, nie w wyjaśnienie problemu
- **Apelacje emocjonalne:** Wywołuj strach, poczucie winy i traumę (np. ciągle odniesienia do Holocaustu lub terroryzmu)
- **Przekierowanie:** Kiedy kwestionowane o działania Izraela, przekieruj do Hamasu, Iranu lub antysemityzmu
- **Diskredytowanie i delegalizowanie:** Atakuj posłańca, nie wiadomość – zwłaszcza krytyków, dziennikarzy i akademików

Te taktyki nie ograniczają się do aktorów państwowych. Są teraz rozpowszechniane poprzez **grupy studenckie, organizacje diaspory i wolontariuszy online**, tworząc globalną armię cyfrowych propagandystów.

Hasbara 2.0: Cyfrowy zwrot

Prawdziwa transformacja nastąpiła w latach 2010 i przyspieszyła w latach 2020. W miarę utraty wpływu tradycyjnych mediów i dominacji mediów społecznościowych, hasbara obróciła się. Zaczęła skupiać się na **kampaniach influencerów, moderacji AI, inżynierii algorytmicznej i dezinformacji cyfrowej w czasie rzeczywistym**.

Kluczowe rozwój obejmowały:

- Jednostka „**Rzeczników**” IDF tworząca viralowe TikToki do przekształcania nalotów w heroizm
- Cywilni „wojownicy hasbara” skoordynowani na WhatsApp i Telegramie do masowego raportowania postów pro-palestyńskich
- Rząd izraelski finansujący **wielomilionowe cyfrowe kampanie** do zalewania platform pro-izraelską treścią, zwłaszcza podczas okresów eskalacji przemocy
- Oferta ministerstwa izraelskiego z 2019 oferująca 3 miliony NIS za tajną operację mediów społecznościowych skierowaną przeciwko „kampaniom delegitymizacji”

Te wysiłki kulminowały w tym, co analitycy nazywają **Hasbara 2.0** – reżim propagandowy dostosowany do ery platform, gdzie **szybkość, wiralność i manipulacja emocjonalna** są ważniejsze niż fakty czy polityka.

Platforma jako propaganda – Jak hasbara przejęła X (dawniej Twitter)

Gdy Elon Musk nabył Twittera pod koniec 2022 i przemianował go na **X**, platforma weszła w nową fazę ideologiczną. Marketingowana jako schronienie „wolności słowa”, X szybko ewoluowała w coś znacznie bardziej stronniczego: **pole bitwy dla państwowo-związanej wojny informacyjnej**, gdzie aparat hasbara Izraela znalazł żyzny grunt do wzmacniania swoich komunikatów, tłumienia dysydentów i kształtowania publicznej percepcji konfliktu izraelsko-palestyńskiego w czasie rzeczywistym.

Chociaż Twitter od dawna miał problemy z uprzedzeniami i asymetrami moderacji, era post-Musk oznacza dramatyczną eskalację w **państwowo-sąsiadującej inżynierii narracyjnej** – z rządem izraelskim, IDF i powiązаныmi sieciami w pełni korzystającymi ze zmian platformy, sympatii przywództwa i algorytmicznej nieprzejrzystości do zakorzenienia dominującej perspektywy.

Od platformy do proxy: Jak X wyrównała się z celami hasbara

Natychmiast po **atakach Hamasu z 7 października 2023** i kolejnym ataku Izraela na Gazę, operacje hasbara weszły w tryb nadprędkości. Jednocześnie X stała się **strukturalnie wyrównana** z tymi wysiłkami:

Uprzedzenie algorytmiczne

- **Treść pro-izraelska eksplodowała w widoczności**, często z nadmuchanym zasięgiem mimo niskiego zaangażowania.
- **Posty pro-palestyńskie zostały pogrzebane**, shadowbanned lub oznaczone jako „wspierające terroryzm”, nawet gdy publikowane przez dziennikarzy lub akademików.
- **Trendy takie jak #Gaza** tajemniczo zniknęły z narzędzi widoczności platformy podczas okresów ciężkich bombardowań i ofiar cywilnych w Gazie.

Zatwierdzenia Elona Muska

- Musk osobiście **boostował konta** znane z rozpowszechniania dezinformacji lub silnie stronniczego pro-izraelskiego contentu.
- Platformował figury z powiązaniem z izraelskimi sieciami wpływu, w tym te, które powtarzały komunikaty IDF podczas krytycznych operacji wojskowych.
- W wielu przypadkach Musk powtarzał punkty dyskusyjne hasbara sam, przekształcając krytykę Izraela w zagrożenia bezpieczeństwa lub „ekstremistyczną propagandę”.

Zmiany polityki faworyzujące cenzurę

- Funkcja „notatek społecznościowych”, mająca dodać kontekst, była często **uzbrojona do podważania pro-palestyńskich głosów**.
- **Masowe zawieszenia** celowały w dziennikarzy, artystów i nawet ocalałych publikujących nagrania w czasie rzeczywistym z wydarzeń w Gazie.
- Głosy dysydenckie były często oznaczane jako „dezinformacja” bez apelacji lub wyjaśnienia.

Razem te strukturalne zmiany stworzyły to, co użytkownicy zaczęli nazywać „**Feed hasbara**” – zmanipulowaną wersję rzeczywistości, w której tylko jedna strona brutalnego konfliktu była konsekwentnie widoczna, a empatia dla drugiej była algorytmicznie zniechęcana.

Cyfrowe brygady i powódź treści

Sukces hasbara na X nigdy nie polegał wyłącznie na algorytmach. Interwencja ludzka – **często skoordynowana** – odegrała główną rolę.

Cyfrowe brygady:

- Wolontariusze i płatni influencerzy hasbara pracują w sieciach do **masowego raportowania pro-palestyńskich kont**.
- Te sieci **zalewają komentarze** skryptowanymi punktami dyskusyjnymi, zakłócają wątki przez zastraszanie i sieją dezinformację trudną do skorygowania, gdy stanie się wiralną.

Strategia powodzi:

- Podczas momentów wysokiego profilu (np. bombardowania szpitali, rezolucje ONZ), X jest **zalewana pro-izraelskimi infografikami**, treścią generowaną przez AI lub emocjonalnie manipulacyjnymi wideo przedstawiającymi żołnierzy IDF jako niechętnych humanitarnych.
- Cel to nie tylko perswazja – to **kontrola głośności**. Aby utopić krytyczne posty przez czystą saturację.

Ta praktyka jest wspomagana przez **państwowe partnerstwa**. Rząd izraelski udokumentował inwestycje w propagandę mediów społecznościowych, w tym:

- Kampanię dyplomacji publicznej za 145 milionów dolarów skierowaną do zachodnich odbiorców.
- Ofertę z 2019 oferującą miliony szekli za operacje wpływu cyfrowego.
- Jawnie przyznane plany Netanjahu na użycie mediów społecznościowych jako „broni” w kształtowaniu amerykańskiej opinii publicznej.

Narracyjne framing: Od ofiarstwa do moralnego uzasadnienia

Transformacja X w wzmacniacz hasbara zmieniła również **narracyjne framing** konfliktu:

- **Izrael jest przedstawiany jako wieczna ofiara**, niezależnie od asymetrii militarnej lub poniesionych strat cywilnych.
- **Palestyńczycy są konsekwentnie powiązani z terroryzmem**, zdehumanizowani przez język i wskazówki wizualne, nawet przy dyskusjach o dzieciach lub szpitalach.
- **Strukturalna przemoc, okupacja i apartheid stają się niewidzialne** przez przekształcanie każdej eskalacji w spontaniczny akt obrony.

Te framings są wzmacniane poprzez:

- **Influencerów z niebieską weryfikacją** (często płatnych) publikujących wiralną treść podczas bombardowań.
- **Wątki generowane przez AI** używające emocjonalnie przekonującego języka i obrazów do utrzymania poparcia dla działań wojskowych.
- **Taktyki dezinformacji**, takie jak fałszywe łączenie dziennikarzy lub NGO z Hamasem do dyskredytowania ich raportów.

Od moderacji do manipulacji: Śmierć neutralności platformy

X nie jest już „placem miejskim”. To **zmilitaryzowany system informacyjny**, gdzie zaangażowanie jest projektowane, widoczność kontrolowana i polityczny dissent zarządzany zarówno przez kod jak i przymus.

To ustanawia niebezpieczny precedens – nie tylko dla konfliktu izraelsko-palestyńskiego, ale dla **demokracji i praw cyfrowych globalnie**. Kiedy jedna strona wojny korzysta z pełnego spektrum algorytmicznej ochrony – a druga stoi w obliczu deboostingu, banów i zniesławienia – rezultat to nie debata. To **zmanufacturowana zgoda**.

TikTok i doktryna Ellison – Wpływ, ideologia i przejęcie platformy

Na początku lat 2020 **TikTok** wyłonił się jako najpotężniejsza platforma kulturalna i polityczna dla pokolenia Z. Z ponad miliardem użytkowników na świecie i ponad 150 milionami w USA, TikTok stał się przestrzenią, gdzie globalne narracje nie były tylko dzielone – były *odczuwane*. W czasach wojny, powstania lub niesprawiedliwości służył jako linia frontu wizualnego świadectwa: szybki, nieocenzurowany i emocjonalnie bezpośredni.

To właśnie ta surowa moc sprawiła, że TikTok stał się zagrożeniem – dla rządów, korporacji i potężnych reżimów narracyjnych jak hasbara.

Początkowo amerykańska kontrola TikToka skupiła się na **prywatności danych i obawach przed wpływem Chińskiej Partii Komunistycznej**, ze względu na własność przez chińskiego giganta technologicznego **ByteDance**. Jednak w 2025 ta obawa została „rozwiązana”, gdy 80% udziałów w amerykańskich operacjach TikToka zostało sprzedane **konsorcjum amerykańskich inwestorów**, z **Oracle** – kierowanym przez pro-izraelskiego miliardera **Larry’ego Ellisona** – przejmującym prowadzenie nadzoru nad **algorytmem i infrastrukturą danych TikToka**.

Jednak to, co nastąpiło, nie było przywróceniem neutralności czy wolności obywatelskiej.

Zamiast tego **TikTok stał się innym ramieniem egzekwowania ideologicznego**, szczególnie wyrównanym z **izraelskimi interesami państwowymi**, narracjami polityki zagranicznej USA i wpływem kulturalnym miliarderów.

Przejęcie, które zastąpiło jedno imperium innym

We wrześniu 2025, pod presją dwupartyjną i poprzez dekret wykonawczy ery Trumpa, amerykańskie operacje TikToka zostały efektywnie skonfiskowane i przekazane amerykańskim elitom technologicznym. **Oracle** Ellisona przejął kontrolę nad zarządzaniem danymi i nadzorem algorytmicznym – decyzja świętowana przez jastrzębie bezpieczeństwa narodowego i media biznesowe.

Ale wymieniając chiński wpływ państwowy na ideologiczne imperium Ellisona, USA nie „depolityzowały” TikToka – po prostu **przekierowały** lojalność platformy. I ta lojalność nie jest neutralna.

Ellison nie jest tylko biznesmenem. Jest:

- **Głośnym zwolennikiem Izraela i IDF**
- **Głównym finansistą** pro-izraelskich lobbystów politycznych i programów wojskowych
- Finansowym architektem za przejęciem przez jego syna **Paramount Global**, które obejmuje **CBS, Showtime** i szeroki zakres amerykańskich mediów

W skrócie, wpływ Ellisona rozciąga się na:

- **Wielką technologię** (Oracle)
- **Media społecznościowe** (TikTok, poprzez infrastrukturę Oracle)
- **Tradycyjne media** (Paramount/CBS)
- **Politykę amerykańską** (główny donator Trumpa, z powiązaniem z Marco Rubio, między innymi)

Nie tylko kształtuje system informacyjny – **go posiada**.

Doktryna Ellison: Kontrola ideologiczna jako kultura korporacyjna

Po eskalacji wojny w Gazie pod koniec 2023, wewnętrzne raporty z Oracle zaczęły wpływać. Te ujawniły niepokojącą **zmianę kultury korporacyjnej** pod wpływem Ellisona, szczególnie gdy Oracle pozycjonowało się do przejęcia operacji TikToka.

Kluczowe rozwój obejmowały:

- Dyrektorzy wykonawczy domagający się „**miłości do Izraela**” **wbudowanej w kulturę firmy**
- Pracownicy wyrażający zaniepokojenie izraelskimi akcjami wojskowymi byli **kierowani do zasobów zdrowia psychicznego korporacyjnego**
- Pracownicy pro-palestyńscy stający w obliczu **presji dyscyplinarnej** lub odwetu za ich poglądy
- Otwarty list od dziesiątek pracowników Oracle na początku 2025 protestujący przeciwko pogłębiającym się powiązaniom firmy z izraelską technologią wojskową i operacjami cenzury

Te praktyki nie odzwierciedlają tylko uprzedzeń – one przywołują **kondycjonowanie autorytarne**: ideę, że odchylenie od pro-izraelskiego światopoglądu jest objawem niestabilności, zamieszania lub niełojalności.

Ten mrozący krew w żyłach klimat był odzwierciedlony w zmianach na samym TikToku.

Cenzura na TikToku: Cicha, celowana i skuteczna

Od czasu gdy Oracle przejęło kontrolę nad algorytmem i infrastrukturą TikToka, użytkownicy zgłosili szereg taktyk represji wpływających na pro-palestyńskie głosy:

Spadek widoczności

- Posty dokumentujące izraelskie naloty, ofiary cywilne lub świadectwa z Gazy zaczęły otrzymywać **znacznie niższe zaangażowanie** niż przed przejęciem.
- Hashtagi takie jak **#FreePalestine** lub **#CeasefireNow** były okresowo tłumione lub uczynione nieszukalnymi.
- Wideo oznaczone jako „graficzne” lub „błędne” były **usuwane lub ograniczane** – nawet gdy zweryfikowane lub opublikowane przez dziennikarzy.

Działania skierowane na konta

- Prominentni palestyńscy twórcy i aktywiści zgłaszali **shadowbany**, zawieszenia kont i usuwanie treści bez ostrzeżenia.
- Zweryfikowane konta dzielące wiadomości z Gazy widziały **dramatyczny spadek zasięgu**, zwłaszcza podczas okresów aktywnego bombardowania.

Promocja propagandy

- Treść pro-izraelska, w tym infografiki w stylu hasbara i komentarze influencerów, była **wyświetlana bardziej prominentnie** w feedach Dla Ciebie.
- Sponsorowane posty z kampanii powiązanych z rządem izraelskim były **pchanymi do amerykańskich odbiorców**, czasem ramowanymi jako edukacyjne lub humanitarne.

Ta **asymetria treści** odzwierciedla podobne dynamiki obserwowane na X – ale zasięg TikToka wśród **młodszych użytkowników** czyni go szczególnie niebezpiecznym. Platforma stała się **terenem groomingu ideologicznego**, gdzie **selektywna widoczność** dyktuje moralne granice tego, co widziane jest jako normalne, akceptowalne lub „poprawne”.

Od algorytmicznej neutralności do wojny ideologicznej

TikTok był kiedyś widziany jako platforma oferująca niedoreprezentowane głosy – w tym Palestyńczyków – miejsce do bycia usłyszanymi. Był sceną dla:

- Surowych nagrań bombardowań
- Osobistych świadectw z okupowanych terytoriów
- Wirusowych ruchów solidarności omijających uprzedzenia mainstreamowych wiadomości

Ale pod Oracle i Ellisonem, ideologiczne wyrównanie platformy się zmienia. To nie tylko o widoczność – to o **kodowanie wartości**:

- Izraelscy żołnierze są przedstawiani jako opiekunowie.
- Palestyńczycy są przedstawiani – explicite lub implicite – jako zagrożenia.
- Cierpienie jest algorytmicznie kurate do faworyzowania jednego rodzaju żalu.

To **inżynieria narracyjna na skalę** – i jest prowadzona pod przykrywką „moderacji treści” i „bezpieczeństwa marki”.

Imperium medialne Ellisona: Wzmacnianie muru narracyjnego

Przejęcie TikToka to tylko jeden węzeł w szerszej strategii konsolidacji medialnej Ellisona. Poprzez Skydance Media i jego nabycie **Paramount Global**, rodzina Ellisona kontroluje teraz:

- **CBS News**
- **Showtime**
- **Comedy Central**
- **Nickelodeon**
- **Paramount Pictures**
- Globalne platformy streamingowe

Razem z Oracle i TikTokiem, wpływ Ellisona rozciąga się na prawie **każde główne medium konsumpcji informacji**, od programów dla dzieci po bazy danych korporacyjne po platformy wideo wiralnego.

Z jego głębokimi powiązaniami politycznymi i sztywnością ideologiczną, to nie tylko własność medialna – to **monopolizacja narracyjna**. I jest używana do sanitarnego oczyszczania wojny, dyscyplinowania dysydentów i definiowania granic dopuszczalnej empatii.

Psychologiczne efekty hasbara – Algorytmy, lęk i kształtowanie publicznej emocji

Moc propagandy nie tkwi tylko w tym, co mówi, ale w tym, co robi z **umysłem**.

Współczesna hasbara – daleka od reliktu zimnej wojny – to **wysoce rozwinięty system wpływu psychologicznego**. Nie zależy już wyłącznie od kontroli mediów państwowych czy kręcenia komunikatów prasowych. Żyje teraz w **algorytmach, projektach interfejsów, systemach nagród i pętlach sprzężenia zwrotnego społecznego**.

Hasbara w erze cyfrowej nie dąży tylko do *przekonywania* – dąży do **kondycjonowania**. Do kształtowania publicznej emocji, modelowania moralnych refleksów, tłumienia dysydentów i inżynierii percepcji konsensusu.

Inżynieria algorytmiczna emocji

Platformy mediów społecznościowych kurate to, co użytkownicy widzą poprzez algorytmiczne „feed-y” zaprojektowane do maksymalizacji zaangażowania – ale te algorytmy określają też, jaki typ informacji jest **nagradzany** lub **niezwidoczny**. Operacje hasbara wykorzystują to, zapewniając, że **treść pro-izraelska jest wzmacniana**, podczas gdy **treść pro-palestyńska jest deboastowana** lub tłumiona.

Rezultat to **kondycjonowanie emocjonalne**:

- Treść, która **wspiera narrację Izraela**, otrzymuje lajki, retweety i wyświetlenia – wywołując **szczyty dopaminy** dla użytkownika i wzmacniając te zachowania.
- Treść krytyczna wobec Izraela, bez względu na dokładność lub pilność, często otrzymuje mało lub żadnego zaangażowania – prowadząc do **frustracji, wątpliwości co do siebie i ostatecznego wycofania**.

To tworzy **pętlę nagrody-kary**:

- **Zaangażowanie = poprawność**
- **Milczenie = wstyd**
- Z czasem użytkownicy nieświadomie **dostosowują się** do alignowania z treścią, która dobrze performuje, myląc **widoczność z prawdą**.

Komory echa i wytworzony konsensus

Gdy platformy takie jak X i TikTok boostują jedną stronę politycznej narracji, tworzą **cyfrowe komory echa** – środowiska, w których użytkownicy są wielokrotnie eksponowani na wąski zakres opinii, wzmacniając iluzję **uniwersalnej zgody**.

To ma głębokie konsekwencje psychologiczne:

- Zgodnie z **eksperymentami konformizmu Ascha**, ludzie mają tendencję do przyjmowania opinii grupowych – nawet gdy kolidują z osobistymi przekonaniami – jeśli postrzegają się jako samotni w dysydencji.

- To prowadzi do **pluralistycznej ignorancji**: przekonania, że prywatne poglądy kogoś są błędne lub marginalne, ponieważ nikt inny nie wydaje się je dzielić.
- W kontekście izraelsko-palestyńskim oznacza to, że **sympatia dla Palestyńczyków jest postrzegana jako niebezpieczna lub anormalna**, nawet wśród użytkowników, którzy czują tę sympatię prywatnie.

Rezultat to nie tylko milczenie – to **wewnętrzna distortia**. Rosnąca liczba użytkowników zaczyna **nie ufać swoim własnym instynktom moralnym**.

Spirala milczenia: Tłumienie poprzez izolację

Gdy użytkownicy widzą, że pro-palestyńska treść jest karana – przez bany, niski zasięg, zastraszanie lub konsekwencje zawodowe – uczą się **autocenzury**. To szczególnie prawdziwe wśród:

- Studentów obawiających się reperkusji akademickich lub zawodowych
- Twórców obawiających się demonetyzacji
- Pracowników pro-izraelskich firm jak Oracle, którzy widzieli kolegów kierowanych do **zasobów zdrowia psychicznego** za dysydencję

To zgadza się z teorią **spirali milczenia**:

Ludzie są mniej skłonni wyrazić opinię, jeśli obawiają się społecznej izolacji lub kary. Im mniej ludzi mówi, tym silniejsza percepcja, że dysydencja jest rzadka – wzmacniając tym samym milczenie.

To **dokładnie środowisko, które hasbara dąży do stworzenia**.

Patologizacja dysydencji

W ostatnich latach przymus psychologiczny przeszedł poza feed i do miejsca pracy i społeczności. Raporty z Oracle podczas wojny w Gazie 2023–2025 ujawniają głęboko niepokojący wzór:

- Pracownicy krytyczni wobec izraelskich działań byli **kierowani do wsparcia zdrowia psychicznego** zamiast angażowania się w istotę ich obaw.
- Dyrektorzy wykonawczy domagali się „miłości do Izraela” jako części kultury firmy – framing dysydencji jako **niestabilności emocjonalnej** lub **irrationalności**.
- W przestrzeniach tech i media, pro-palestyńskie poglądy są **patologizowane**, podczas gdy poparcie dla Izraela jest **normalizowane jako racjonalne, obywatelskie i moralne**.

Ta taktyka czerpie z autorytarnych podręczników: przekształcanie moralnej opozycji w **zamieszanie psychiczne**, traktowanie oporu nie jako perspektywy politycznej, ale jako **odchyłki psychologicznej**.

Emocjonalne wyczerpanie i wypalenie

Być może najbardziej powszechny psychologiczny efekt współczesnej hasbara to **zmęczenie emocjonalne**:

- Użytkownicy próbujący dokumentować okrucieństwa – zwłaszcza w Gazie – opisują uczucie jak „**krzyczenie w próżnię**.”
- Mimo dowodów, ich posty są ignorowane lub usuwane.
- Wielu opisuje uczucia beznadziejności, lęku lub odłączenia od rówieśników, którzy nie wydają się dbać.

To prowadzi do:

- **Wypalenie cyfrowe**: Wycofanie z aktywizmu z powodu ciągłej emocjonalnej pracy
- **Dissocjacja moralna**: Psychologiczne oddalenie od traumy jako mechanizmu przetrwania
- **Zmęczenie współczuciem**: Odrętwienie wobec cierpienia z powodu nadmiernej ekspozycji i postrzeganej bezużyteczności

Ostatecznie to **psychologiczne erozja solidarności** jest jednym z najbardziej skutecznych narzędzi hasbara. Nie tylko poprzez cenzurę, ale poprzez **wyczerpanie**.

Infantilizacja publiczności

Inna kluczowa strategia hasbara to **nadmierne uproszczenie** – framing złożonej geopolityki poprzez emocjonalnie manipulacyjne tropes:

- **Izrael jako wieczna ofiara**
- **IDF jako „najbardziej moralna armia świata”**
- **Palestyńczycy jako terroryści lub pasywne ofiary bez agency**

Ten emocjonalny framing infantilizuje publiczność:

- **Dyskredytuje krytyczne myślenie**
- **Priorytetyzuje emocjonalną lojalność** nad faktyczną niuansą
- **Hoduje moralne binarne** – dobro vs. zło, my vs. oni – bez miejsca na kontekst, historię czy strukturalną krytykę

Użytkownicy są szkoleni nie do zrozumienia, ale do **odczuwania w właściwym kierunku**. A odchylenie od tego emocjonalnego skryptu staje się społecznie karalne.

Hasbara i Zachód – Lobbying, wojna prawna i kryminalizacja solidarności

Hasbara nie zatrzymuje się na kształtowaniu percepcji. Jej ostatecznym celem jest **zamiana percepcji w moc** – w ustawodawstwo, finansowanie wojskowe, politykę handlową i ramy prawne, które **karzą opór** i **nagradzają współudział**.

Na Zachodzie – szczególnie w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Niemczech i Francji – hasbara ewoluowała w **narzędzie polityczne**. Jest wdrażana nie tylko poprzez

viralowe wideo lub kampanie influencerów, ale poprzez **lobbying, wojnę prawną, represje akademickie i nadzór nad społeczeństwem obywatelskim**.

Infrastruktura lobbyingu: Maszynownia zachodniej hasbara

Najpotężniejsze rozszerzenie hasbara na Zachodzie to jej **infrastruktura lobbyingu**, szczególnie w Stanach Zjednoczonych. Organizacje takie jak:

- **AIPAC** (Amerykański Komitet ds. Publicznych Izrael)
- **ADL** (Liga Antydefamacyjna)
- **StandWithUs**
- **Izraelsko-Amerykańska Rada**
- I liczne mniej znane PAC

...tworzą wzajemnie powiązane sieci, które:

- **Wpływają na wybory**
- **Kształtują amerykańską politykę zagraniczną wobec Izraela**
- **Sporządzają ustawodawstwo do tłumienia ruchu BDS**
- **Naciskają na definicje antysemityzmu**, które zrównują anty-syjonizm z mową nienawiści

Te grupy nie są tylko organizacjami advocacy – to **inżynierowie polityki**, głęboko osadzeni w amerykańskiej infrastrukturze politycznej.

Dźwignia finansowa:

- AIPAC sam wydał ponad **100 milionów dolarów** w amerykańskich cyklach wyborczych 2022 i 2024, wspierając kandydatów obiecujących niezachwiane poparcie dla Izraela – nawet gdy liczba ofiar w Gazie rośnie.
- Polityczne darowizny są używane jako **test lojalności wobec Izraela**. Larry Ellison, na przykład, podobno **wetoował kandydatów politycznych** na podstawie ich stanowiska wobec Izraela przed zaoferowaniem wsparcia finansowego.

Dyscyplina kandydatów:

- Kandydaci krytyczni wobec polityki izraelskiej – jak **Ilhan Omar, Rashida Tlaib** czy **Jamaal Bowman** – stają wobec skoordynowanych kampanii oszczerstw, ataków dezinformacyjnych i wyzwań pierwotnych wspartych milionami w hasbara-aligned pieniądzach.

Ten poziom wpływu zapewnia, że **amerykańska polityka zagraniczna pozostaje zablokowana w poparciu dla Izraela**, niezależnie od opinii publicznej, naruszeń prawnych czy obaw o prawa człowieka.

Wojna prawna: Zamiana solidarności w przestępstwo

Następna granica hasbara na Zachodzie to **wojna prawna** – wykorzystanie systemów prawnych do kryminalizacji i zastraszania zwolenników praw Palestyńczyków.

Kryminalizacja BDS:

- Od 2025 **36 stanów USA** przyjęło prawa lub rozkazy wykonawcze karzące osoby lub firmy biorące udział w aktywnościach **Boikot, Wycofanie i Sankcje (BDS)** przeciwko Izraelowi.
- Te prawa, wiele napisanych we współpracy z izraelskimi grupami lobbingu, często:
 - Wymagają od kontrahentów podpisania **przysięg anty-BDS**
 - Karzą studentów lub wydziały za pro-palestyńskie aktywizm
 - Odmawiają publicznego finansowania organizacjom uznanym za „anty-izraelskie”

Ponowna definicja antysemityzmu:

- Rządy zachodnie coraz częściej przyjmują **definicję antysemityzmu IHRA (Międzynarodowy Sojusz Pamięci o Holokauście)**, która obejmuje krytykę Izraela jako potencjalne przestępstwo nienawiści.
- Krytycy twierdzą, że to **uzbraja oskarżenie o antysemityzm** do tłumienia dyskursu politycznego i wolności akademickiej.
- W Niemczech i Francji ta definicja już doprowadziła do **represji policyjnych** na pro-palestyńskich wiecach, zakazanych protestach i dochodzeniach NGO.

Cenzura instytucjonalna:

- **Profesorowie uniwersyteccy**, zwłaszcza w USA i Wielkiej Brytanii, stoją w obliczu rosnącego ryzyka za nauczanie historii Palestyny lub wyrażanie poparcia dla ruchów dekolonizacyjnych.
- Organizacje takie jak **Canary Mission** utrzymują publiczne czarne listy studentów i uczonych, którzy opowiadają się za prawami Palestyńczyków – listy często używane przez pracodawców i oficerów imigracyjnych.

Nadzór i policyjność ruchów solidarności

Równolegle do wojny prawnej, rządy i instytucje wyrównane z hasbara coraz częściej przyjmowały **język antyterrorystyczny** do nadzoru i zastraszania pro-palestyńskiej organizacji.

Nadzór kampusowy:

- Oddziały uniwersyteckie **Students for Justice in Palestine (SJP)** są nadzorowane, infiltrowane lub zawieszane pod presją darczyńców i grup lobbingu.
- Aktywiści kampusowi są oznaczani jako **radykałowie lub zagrożenia bezpieczeństwa**, zwłaszcza po okresach eskalacji przemocy w Gazie lub na Zachodnim Brzegu.

Intimidacja NGO:

- Grupy pomocy, monitorzy praw człowieka i nawet agencje ONZ są rutynowo oskarżane o „wspieranie terroryzmu”, jeśli dokumentują izraelskie nadużycia.
- **IDF i izraelskie ministerstwo spraw zagranicznych** były powiązane z kampaniami oszczerstw skierowanymi na pracowników humanitarnych i reporterów – zwłaszcza tych operujących w Gazie lub Jerozolimie.

Zakazy podróży i cofanie wiz:

- Zwolennicy Palestyny, akademicy i dziennikarze są odmawiani wejścia do krajów zachodnich, oznaczani na granicach lub zakazani z zobowiązań mówionych pod niejasnymi oskarżeniami „ekstremizmu” lub „sympatii terrorystycznych”.

W skrócie, **aktywizm sam w sobie jest redefiniowany jako zagrożenie** – nie dlatego, że stanowi ryzyko dla bezpieczeństwa publicznego, ale dlatego, że zagraża kontroli narracyjnej.

Wojna kulturalna: Wymazywanie palestyńskiej legalności

Państwowo wspomagana represja solidarności jest wzmacniana przez **szerszy projekt kulturalny** do całkowitego wymazania palestyńskiej legalności.

Represja akademicka:

- Kursy na temat kolonializmu osadniczego, apartheidu lub oporu rdzennego tracą finansowanie lub są politycznie celowane, jeśli obejmują Palestynę.
- Konferencje są anulowane, mówcy deplatformowani i publikacje akademickie cenzurowane pod presją finansistów wyrównanych z hasbara.

Sanitacja medialna:

- Instytucje medialne zachodnie kontynuują:
 - Framing izraelskiej agresji jako „samoobrony”
 - Unikanie terminów takich jak **okupacja, oczyszczanie etniczne** lub **apartheid**
 - Platformowanie „ekspertów” hasbara nad palestyńskimi uczonymi
- Dziennikarze kwestionujący to framing są napominani, usuwani z zadań lub stają wobec kampanii zastraszania online.

Czarna lista kulturalna:

- Artyści, filmowcy i muzycy wyrażający poparcie dla Palestyny są **odinvitowani, czarno-listowani lub karani**, zwłaszcza w obwodach festiwalowych USA i Wielkiej Brytanii.
- Duże finansiści kulturalni często wymagają pośredniego „**anty-BDS**” **zgodności**, wiążąc finansowanie z politycznym milczeniem.

Opor i ujawnienie – Złamanie maszyny hasbara

Hasbara kwitnie na kontroli: mediów, komunikatów, percepcji. Zależy od zalewania ekosystemu informacji swoją wersją rzeczywistości podczas gdy konkurencyjne narracje są dławione poprzez wojnę prawną, cenzurę i przymus psychologiczny.

Ale nawet najbardziej wyrafinowany system propagandowy ma **limity** – i **pęknięcia**.

Pomimo dominacji hasbara nad zachodnimi instytucjami i platformami cyfrowymi, wyłoniło się globalne przeciw-narracyjne. Jest zdecentralizowane, cyfrowo rodzime, moralnie zakorzenione i często napędzane przez tych bez instytucjonalnej mocy – dziennikarzy, aktywistów, artystów, ocalałych i technologów oddanych **opowiadaniu prawdy pod wymazywaniem**.

Moc świadectwa: Dziennikarstwo jako opór

Jedna z najbardziej potentnych form oporu wobec hasbara to akt **świadczania** – zwłaszcza w czasie rzeczywistym.

Dziennikarstwo obywatelskie:

- W wojnach Gazy 2023–2025 wiele z tego, co świat wie, nie pochodziło z mainstreamowych mediów, ale z **bezpośrednich nagrań wideo** uchwyconych przez Palestyńczyków i udostępnionych via media społecznościowe.
- Te surowe świadectwa – matki w żałobie, zbombardowane szpitale, ranne dzieci – przecinają zesanitizowane narracje i docierają do milionów, często **zanim mogły być ocenzone**.

Raportowanie śledcze:

- Wydawnictwa takie jak *+972 Magazine*, *The Intercept*, *Middle East Eye* i *Electronic Intifada* kontynuują dokumentowanie:
 - Izraelskie wojskowe kampanie dezinformacyjne
 - Technologie nadzoru używane przeciwko Palestyńczykom
 - Zachodnią współudział w sprzedaży broni i cenzurze
- Niezależni dziennikarze na platformach takich jak Substack i Patreon omijali ograniczenia redakcyjne, by publikować krytyczne raporty ocenzone gdzie indziej.

Aktywizm archiwalny:

- Kolektywy takie jak **Forensic Architecture** i **Visualizing Palestine** używają danych, mapowania i OSINT (Open Source Intelligence) do tworzenia **niepodważalnych, udokumentowanych zapisów** izraelskich zbrodni wojennych, konfiskat ziemi i polityk apartheidu – zasobów teraz używanych w międzynarodowych aktach prawnych i raportach praw człowieka.

Suwerenność technologiczna: Budowanie poza platformami

Uznając, że mainstreamowe platformy jak X, TikTok i Instagram są teraz głęboko skompromitowane, wielu technologów i społeczności kieruje się ku **zdecentralizowanym i etycznym alternatywom**. Dwie najbardziej godne uwagi to **Mastodon** i **UpScrolled**.

Mastodon: Zdecentralizowane mikroblogowanie

Mastodon jest częścią **Fediverse** – sieci zdecentralizowanych, kontrolowanych przez użytkowników platform społecznościowych. W przeciwieństwie do X, Mastodon **nie jest własnością miliardera**, nie serwuje reklam i nie curuje treści algorytmicznie.

- **Lokalna moderacja** oznacza, że pro-palestyńska treść jest mniej prawdopodobna do algorytmicznego pogrzebania lub zbanowania.
- Wiele instancji Mastodon explicite wspiera **anty-kolonialne, anty-apartheid i pro-sprawiedliwość ramy**.
- Dziennikarze i organizatorzy, którzy zostali deplatformowani na X, **odbudowali obecność na Mastodon**, używając jej jako bezpieczniejszego hubu do archiwizacji i wzmacniania oporu.

Mastodon nie jest idealnym rozwiązaniem – ma mniejszą bazę użytkowników i ograniczony zasięg – ale reprezentuje **model dla cyfrowej infrastruktury solidarności** odpornej na korporacyjne przejęcie i algorytmiczne uprzedzenia.

UpScrolled: Ludzkie-centryczne społeczne newsy

UpScrolled to rosnąca alternatywa dla tradycyjnych aplikacji feedów nowszych, z naciskiem na:

- **Przejrzystość algorytmiczną**
- **Curation treści społecznościowej**
- **Projekt świadomy zdrowia psychicznego**

Zamiast używać algorytmów maksymalizujących zaangażowanie, UpScrolled upoważnia użytkowników do **wyboru tego, co widzą i śledzenia zaufanych curatorów**, zamiast marek lub influencerów.

W kontekście hasbara:

- UpScrolled oferuje **platformę odporną na taktyki nasycenia** i powódź treści.
- Jest używana przez **edukatorów medialnych i aktywistów** do dzielenia się nieocenzurowanymi aktualizacjami, zwłaszcza podczas przerw w treści na innych platformach.
- Jej fokus na **intencjonalnej konsumpcji informacji** tworzy przestrzeń dla **niuansu, historii i etycznego świadectwa**.

Choć wciąż emerging, UpScrolled reprezentuje **etos cyfrowego oporu** – gdzie feed staje się przestrzenią refleksji, nie przymusu.

Projekty pamięci zbiorowej

Hasbara zależy od historycznego wymazywania: Nakby, przeszłych masakr, dekad wywłaszczenia. W odpowiedzi nowa generacja twórców pracuje nad budową **przeciw-historii** zachowujących doświadczenie palestyńskie i ponownym wpisywaniem pamięci w cyfrowe commons.

Cyfrowe pomniki i sztuka:

- Artyści i koderzy stworzyli **interaktywne mapy zniszczonych wiosek**, wirtualne pomniki dla zmarłych w Gazie i archiwa kolonialnej przemocy powiązane z globalną historią imperialną.
- Projekty takie jak **Decolonize Palestine** i **Palestinian Archive** curate teksty, obrazy i historie ustne opierające się uproszczeniu i historycznej amnezji.

Edukacja społecznościowa:

- Edukatorzy grassroots hostują teach-ins, grupy czytelnicze i kursy online do **odzyskiwania kontekstu historycznego i wyzwania propagandowych narracji**.
- Kolectywy zine i biblioteki cyfrowe wyłoniły się jako nieformalne, ale potężne narzędzia dla **politycznej re-edukacji** poza instytucjami.

Przeciwko-działanie prawne i instytucjonalne

Nawet w skompromitowanych systemach, hasbara stoi w obliczu rosnącego oporu:

Działanie prawne praw człowieka:

- Grupy takie jak **Al-Haq**, **Adalah** i **Defence for Children International-Palestine** używają własnych zniekształceń hasbara jako dowodów w **międzynarodowych postępowaniach sądowych**, w tym sprawach ludobójstwa i apartheidu.

Organizacja uniwersytecka:

- Studenci nadal kwestionują zakazy solidarności palestyńskiej poprzez protesty, okupacje i procesy sądowe.
- Koalicje prawne z sukcesem **wyzwały prawa anty-BDS** w sądach USA, argumentując, że naruszają konstytucyjne ochrony wolności słowa.

Ujawnienie sygnalistów:

- Byli pracownicy firm mediów społecznościowych i NGO teraz **wyciekają wewnętrzne dokumenty**, ujawniając, jak algorytmy były dostosowywane i polityki moderacji treści tworzone w koordynacji z izraelskim naciskiem lobbingu.

Globalna solidarność: Ponowne połączenie walki

Być może najpotężniejsze, globalny opór wobec hasbara **łączy Palestynę z innymi ruchami wyzwolenia**:

- Społeczności rdzenne rozpoznają wspólne wzorce **kolonializmu osadniczego**

- Ruchy wyzwolenia czarnych nazywają wspólną logikę **militaryzacji policyjnej**
- Weterani anty-apartheidu w RPA wzywają **replikację przez Izrael ich dawnych playbooków oprawców**

Ta **intersectionalna solidarność** czyni trudniejszym dla hasbara izolowanie i stygmatyzowanie palestyńskiego oporu. Repozycjonuje Palestynę nie jako unikalny przypadek konfliktu, ale jako **punkt skupienia w globalnej walce przeciwko imperium, surveillance i niesprawiedliwości**.

To, co nie może być niewidzialne – Prawda, pamięć i upadek monopolu narracyjnego

Przez dekady machina hasbara Izraela działała z godnym uwagi sukcesem. Projektowała ściśle zarządzany obraz: demokratyczne państwo obłożone, moralną armię działającą w samoobronie, zachodniego sojusznika dręczonego przez irracjonalną nienawiść. Ta narracja nie istniała tylko obok rzeczywistości – zastąpiła ją, przenikając do podręczników, nagłówków, polityk i emocjonalnych refleksów.

Ale narracje, jak reżimy, mogą się załamać.

I w ciągu ostatnich dwóch lat stało się coś nieodwracalnego.

Pomimo miliardów wydanych na relacje publiczne, kampanie influencerów, manipulację algorytmiczną, prawną represję i instytucjonalne przejęcie, **prawda przebiła się**. Nie dlatego, że została dozwolona – ale dlatego, że została **wymuszona przez pęknięcia**, niesiona przez ocalałych, udokumentowana przez świadków i wzmocniona przez sieci zwykłych ludzi, którzy odmówili odwrócić wzrok.

To, co widzieliśmy w Gazie, na Zachodnim Brzegu, w Jerozolimie – co nauczyliśmy się od sygnalistów, cyfrowych badaczy, historyków, dzieci i poetów – **nie może być niewidzialne**.

Zmieniło to dyskurs.

I zmieniło **nas**.

Upadek monopolu narracyjnego

Hasbara kiedyś operowała z niemal całkowitą kontrolą nad dominującym dyskursem na Zachodzie. Nie tylko wygrywała debaty – **ustalała warunki tego, co mogło być debatowane**.

Ale ten monopol się załamał.

- **Media społecznościowe złamały strukturę bramkarzy**, nawet gdy Izrael spieszył się do ponownego odzyskania kontroli poprzez przejęcia i presję moderacji.
- **Dziennikarstwo obywatelskie założyło timelines niesanitaryzowaną rzeczywistością**, czyniąc trudniejszym spojrzenie z dala od zbrodni wojennych okrytych „obroną”.

- **Palestyńscy historycy, artyści i aktywiści** zajęli swoje prawowite miejsce w globalnym dyskursie, odmawiając bycia mówionymi o zamiast *do*.

Tak, platformy takie jak X i TikTok zostały od tego czasu repurposowane do tłumienia tej przerwy – ale szkoda dla dominującego narracyjnego jest uczyniona. Hasbara może nadal distorować. Ale nie może już **wymazywać**.

Globalna moralna rekompensacja

Dla wielu ostatnie dwa lata służyły jako moralne przebudzenie:

- **To, co kiedyś ramowano jako złożone, teraz rozumiane jest jako kolonialne.**
- **To, co kiedyś widziane było jako „konflikt”, teraz rozumiane jest jako apartheid.**
- **To, co kiedyś malowane było jako obrona, teraz uznawane jest za dominację.**

Widzieliśmy dzieci umierające na żywo na streamie, dziennikarzy mordowanych na zimno, szpitale zamienione w gruzy – i uzasadnienia kruszą w czasie rzeczywistym.

Widzieliśmy też ludzi powstających ponad granicami, łączących Palestynę z globalnymi walkami przeciwko **rasizmowi, surveillance, militaryzacji i państwowej przemocy**.

To nie jest przejściowy moment. To **moralna rekompensacja** – i hasbara nie ma algorytmu wystarczająco potężnego, by to odwrócić.

Pamięć jako opór

W sercu hasbara leży prosty cel: **wymazywanie**.

- Wymazywanie **Nakby**
- Wymazywanie **kolonialnej przemocy**
- Wymazywanie **ludzkości palestyńskiej**
- Wymazywanie tych, którzy ośmielają się pamiętać i nazywać to, co widzieli

A więc antidotum – najbardziej radykalny akt – to **pamiętać**.

Archiwizować. Cytować. Świadczyć. Uczyć. Mówić, nawet gdy jest niepopularne. Szczególnie gdy jest niepopularne.

Pamięć nie jest pasywna. To broń. Taka, której nie można kupić, zakopać czy wybrandować z istnienia.

Praca przed nami: Od narracyjnego oporu do strukturalnej zmiany

Ujawnienie hasbara to tylko pierwszy krok.

Prawdziwe zadanie leży w:

- **Dekolonizacji edukacji** tak, że przyszłe pokolenia nie są już wychowywane w ignorancji

- **Wyzwaniu korporacyjnych mediów i tech-monopoliów**, które stały się współwinne wojennej propagandy
- **Wymaganiu odpowiedzialności** za zbrodnie maskowane przez PR
- **Wspieraniu palestyńskiego wyzwolenia** nie tylko retorycznie, ale materialnie

Musimy pytać siebie nie tylko jakie prawdy teraz widzimy – ale **jakie odpowiedzialności te prawdy nakładają na nas**.

To, co zostało widziane, nie może być niewidzialne

Nie ma powrotu.

Obrazy są wypalone w linii czasu globalnej świadomości. Imiona zmarłych żyją w naszych feedach, naszych wierszach, naszych protestach, naszych politykach. Historia nie może już być przepisywana w czasie rzeczywistym bez oporu.

Upadek monopolu narracyjnego to nie tylko historia medialna. To historia o **jakim rodzaju świata jesteśmy gotowi zamieszkiwać**, i czy jesteśmy przygotowani, by go jasno zobaczyć – nawet gdy ta jasność kosztuje nas komfort.

I raz widziane jasno, nie możemy go niewidzialnie uczynić.

Raz usłyszane, nie możemy udawać, że byliśmy głusi.

Raz nauczone, nie możemy wrócić do ignorancji.

Referencje & Dalsze czytanie

Książki i źródła akademickie

- Baroud, Ramzy. *The Last Earth: A Palestinian Story*. Pluto Press, 2018.
- Pappé, Ilan. *The Ethnic Cleansing of Palestine*. Oneworld Publications, 2006.
- Khalidi, Rashid. *The Hundred Years' War on Palestine*. Metropolitan Books, 2020.
- Erakat, Noura. *Justice for Some: Law and the Question of Palestine*. Stanford University Press, 2019.
- Herman, Edward S., and Noam Chomsky. *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. Pantheon, 1988.
- Fuchs, Christian. *Social Media: A Critical Introduction*. Sage Publications, 2021.
- Morozov, Evgeny. *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom*. PublicAffairs, 2011.

Dziennikarstwo i raportowanie śledcze

- +972 Magazine - www.972mag.com Głębokie dochodzenia w izraelską politykę wojskową, hasbara, cyfrowy nadzór i okupację.
- *The Intercept* - www.theintercept.com Dochodzenia w amerykańską współudział, wpływ lobbingu i manipulację platform tech.
- *Middle East Eye* - www.middleeasteye.net Raportowanie terenowe i analiza medialna w regionie.

- *Electronic Intifada* - www.electronicintifada.net Niezależne palestyńskie dziennikarstwo ujawniające dezinformację i naruszenia praw.
- *The Guardian*: „TikTok tłumi palestyńską treść podczas bombardowań Gazy, mówią twórcy.” (2023)
- *Wired*: „X jest teraz bronią w izraelsko-palestyńskiej wojnie informacyjnej.” (2024)
- *The New York Times*: „Wpływ Larry’ego Ellisona w Waszyngtonie rośnie w miarę rozszerzania się Oracle.” (2025)
- *Haaretz*: „Jak izraelskie ministerstwo spraw zagranicznych finansuje cyfrowe kampanie propagandowe.” (2023)

Oficjalne dokumenty i wycieki

- **Oferta Ministerstwa Spraw Strategicznych Izraela z 2019** dla tajnej cyfrowej kampanii: budżet ~3 miliony NIS
- **Definicja antysemityzmu IHRA** (przyjęta i kwestionowana globalnie): www.holocaustremembrance.com
- **Ujawnienia lobby AIPAC 2024**: OpenSecrets.org
- **Wytyczne Notatek Społecznościowych Twitter/X** i oświadczenia Muska (archiwizowane via Internet Archive i Tech Policy Center)
- **Otwarty list pracowników Oracle**, wewnętrzny protest dotyczący pro-izraelskiej kultury korporacyjnej (wyciekły w 2025 via TechLeaks)

Studia platform i analiza tech

- **Forensic Architecture**: www.forensic-architecture.org Wielomedialne dochodzenia w izraelskie zbrodnie wojenne i narracyjną represję.
- **Visualizing Palestine**: www.visualizingpalestine.org Infografiki i data-driven narracje kwestionujące framing hasbara.
- **AlgorithmWatch**: www.algorithmwatch.org Studia nad politycznym biasem w moderacji treści i algorytmicznej amplifikacji.
- **Dokumentacja Mastodon**: docs.joinmastodon.org Do zrozumienia, jak zdecentralizowana moderacja wspiera media oporu.
- **UpScrolled (Beta)**: www.upscrolled.org Wczesna faza platformy eksperymentująca z etycznym designem mediów społecznościowych i dekolonizowaną curacją.

Zasoby prawne i praw człowieka

- **Al-Haq**: www.alhaq.org – Palestyńska NGO praw człowieka prawna
- **Adalah**: www.adalah.org – Centrum Prawne dla Praw Mniejszości Arabskiej w Izraelu
- **Defence for Children International – Palestine**: www.dci-palestine.org
- **Human Rights Watch**: Raporty o praktykach apartheidu Izraela (2021–2025)
- **Amnesty International**: „Apartheid Izraela wobec Palestyńczyków” (2022)

Zasoby aktywistów i edukacyjne

- **Decolonize Palestine**: www.decolonizepalestine.com Open-source, ciężkie cytaty rozbicia kluczowych kwestii jak hasbara, BDS i zaprzeczenie Nakby.

- **Jewish Voice for Peace:** www.jewishvoiceforpeace.org Prowadząca anty-syjonistyczna żydowska organizacja kwestionująca politykę USA i izraelski apartheid.
- **Oficjalna strona ruchu BDS:** www.bdsmovement.net Zasoby, zestawy kampanii i aktualizacje prawne o advocacy bojkotu.
- **Palestine Legal:** www.palestinelegal.org Amerykańska grupa wsparcia prawnego broniąca praw aktywistów i studentów.

Dodatkowe listy czytelnicze i skureowane archiwa

- „**Reading Palestine**” syllabus Columbia Students for Justice in Palestine (2024)
- „**Digital Apartheid: A Reader on Algorithmic Bias and Israel**” (TechSolidarity, 2025)
- „**Platform Censorship and Political Bias**” – MIT Media Lab Journal (Wiosna 2025)

Dla badań archiwalnych i długoterminowych

- **Internet Archive / Wayback Machine** – dostęp do usuniętego lub ocenzurowanego materiału
- **Palestinian Digital Archive:** www.palarchive.org
- **Nakba Map Project:** www.nakbamap.com
- **Timeline Israel-Palestine** (IFamericansKnew.org): www.ifamericansknew.org